

also situations where administrators or owners of such websites are denying politicians who are legally in power their right to freedom of expression.

References

1. Agnew J., Corbridge S., *Mastering Space. Hegemony, territory and international political economy*. London, 1995.
2. *Democracy Facing Global Challenges. V-Dem Annual Democracy Report 2019*.
3. Levin D. H. Partisan Electoral Interventions by the Great Powers: Introducing the PEIG Dataset. *Conflict Management and Peace Science*, 36 (1), 2019.
4. Levin D. H. When the Great Power Gets a Vote: The Effects of Great Power Electoral Interventions on Election Results. *International Studies Quarterly*, 60 (2), 2016.
5. Szczepański M. S., Śliz A. *Tożsamość w świecie na rozdrożu*, Libor G., Wódz J. ed. *Niedokończone tożsamości społeczne: szkice socjologiczne*, Katowice, 2015.

Юзик Анастасія

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО БЕЗПЕКОВОГО ДИСКУРСУ У МІЖНАРОДНИХ ПРОЦЕСАХ

Анотація. Подано генезу та теоретичні основи дослідження концепції дискурсу у науці про міжнародні відносини. Розглянуто особливості безпекового дискурсу та проаналізовано його практичний вимір на прикладі процесів сек'юритизації, десек'юритизації, стратегічних наративів, що є ключовими інструментами сучасної зовнішньої політики держав.

Ключові слова: дискурс, міжнародна безпека, сек'юритизація.

Abstract. The genesis and theoretical foundations of the study of the concept of discourse in the science of international relations are presented. The peculiarities of the security discourse are considered and its practical dimension is analyzed on the example of the processes of securitization, desecuritization, strategic narratives, which are the key tools of modern foreign policy.

Keywords: discourse, international security, securitization.

Сучасні виклики міжнародного порядку потребують нових підходів до вивчення та розуміння міжнародних відносин, які забезпечуватимуть належні експланативні основи для важливих міжнародних процесів. Гібридизація міжнародних відносин та відхід від етатизму викликали сумніви щодо ефективності звичних методів аналізу та поставили дослідників перед дилемою: притримуватися методології позитивізму, проте визнати нездатність прогнозувати тенденції через постійну мінливість міжнародного середовища, чи застосувати альтернативну прагматично-гносеологічну установку – постпозитивізм – та значно розширити межі пізнання й аналізу.

Дилема, що згодом переросла у наукову полеміку, відбувалася у 1980–90 рр. та у теорії міжнародних відносин отримала назву четвертої, або мета-теоретичних дебатів. Результатом наукового диспуту стало виокремлення

нових, альтернативних підходів, що названі відомим американським вченим Робертом Кеохейном як рефлексіоністські [5], та формування нової методології, яка б цілком відповідала принципам постпозитивного знання, зокрема, давала змогу досліджувати ті аспекти взаємодій, які не піддаються верифікації.

Ключовою проблемою, навколо якої відбувалися дискусії, було питання об'єктивності у міжнародних відносинах, [6] адже для постпозитивізму суб'єкт, тобто дослідник, є невід'ємною частиною самого процесу пізнання, його власна парадигма та рефлексії щодо досліджуваного явища, а у широкому сенсі реальності неодмінно матиме вплив на продуковане ним знання [4]. Тобто нейтральне, об'єктивне знання, що пройшло верифікацію, є не абсолютним, а заангажованим суб'єктом. Тому будь-яке знання є результатом та продуктом об'єктно-суб'єктної взаємодії, і радше суб'єктивною рефлексією реальності.

Концепція дискурсу перейшла у науку про міжнародні відносини у 1980–1990-х рр. із соціальних наук, де протягом 1960–1970-х рр. була розвинена відомими вченими-постмодерністами М. Фуко, Ж. Деріда та Ж. Ф. Ліотаром. Ці вчені, як і їх попередники, зокрема, філософи Людвиг Витгенштейн та Мартін Гайдеггер, які здійснили у першій третині XX століття лінгвістичний поворот у філософії, вивчали мовленнєві формації, проте саме Жаку Деріді та Мішелю Фуко належить ідея «текстуалізації», що загалом можна підсумувати як бачення світу через текст.

У теорії міжнародних відносин концепція дискурсу, як і метод дискурс-аналізу приписують до теорій рефлексіонізму, до яких вчений з університету Копенгагена Оле Вейвер відносить постмодернізм, критичну теорію, соціалконструктивізм та фемінізм, для яких дискурс є частиною їх парадигми [9]. Вони, як зазначає Дж. Лапід у своїй статті «Третя дебата», шукали нові методи, які б задовольняли мету їх наукового пізнання: зрозуміти взаємозв'язки між мовою, політикою та праксесом, [6] залучаючи у поле аналізу найважливіші аспекти людських взаємодій: сенси, вірування, ідентичності.

Незважаючи на те, що концепція дискурсу є відносно новою у теорії і практиці міжнародних відносин, вона є втіленням принципів філософського знання постпозитивізму, адже її аналіз залучає не лише елемент мовлення як мовної формації, а й аналізу контексту на двох рівнях: крізь парадигму індивіда-мовця (індивідуальний) і суспільства як колективного актора (колективний) [3]. Аналізуючи рефлексіоністські теорії Р. Кеохейн також називає їх інтерпретаційними, тобто тими, що акцентують на важливості текстової інтерпретації [5, с. 391]. Виходячи з цього, необхідно зазначити, що будучи поняттям епістемології, інтерпретивізм апелює до необхідності розуміння сенсів, контекстів і значень. Саме інтерпретація, що спрямована на досягнення розуміння, є ключовою метою пізнання постпозитивізму.

Тобто вивчення міжнародних відносин можна, певною мірою, звузити до вивчення дискурсу: що було сказано і якого сенсу посил було надано сказаному. Така особливість дискурсу, як і можливість досліджувати міжнародні процеси одночасно на кількох рівнях, зумовила значну популярність дискурс-аналізу як методу дослідження, незважаючи на недостатню методологічну базу. Адже більшість методів є запозиченими з інших соціальних наук.

Сек'юритизація є концепцією в межах безпекових студій, та є одним із найвідоміших проєктів Копенгагенської школи. Вона співвідноситься із теорією конструктивізму, проте імплементує її до питань безпеки. Теоретик міжнародних відносин Оле Вейвер, автор терміна, описує сек'юритизацію як процес, де актор (індивід, який впливає на прийняття рішень) будує свою риторiku так, щоб маркувати питання безпеки як загрози, що безпосередньо загрожують існуванню. Тобто за допомогою мовленнєвого акту актор переносить проблему із рівня звичайної рутинної політики до рівня екзистенційних загроз [9].

Ідею Оле Вейвера щодо безпеки можна підсумувати однією фразою: безпека – це мовленнєвий акт. Тобто її дослідження розпочалося з простого запитання: «Як об'єкт міжнародної реальності стає безпековою проблемою (ризиком)»? Відповідь виявилися простою, коли політична еліта (основні особи, що приймають рішення) заявляють про цей об'єкт як про загрозу [2, с. 23–24]. Тобто ризик існує у політичному дискурсі, а процес сек'юритизації є варіацією положення соціалконструктивізму про соціальну конструкцію реальності, але у чітко визначеній сфері безпеки. Вейвер переніс концепцію безпеки на дискурсивний рівень, згідно з яким визначення безпеки в реальному житті залежить від її побудови у риторикі. Відповідно, безпека є соціальним дискурсом, що виник внаслідок соціалізації. Схвалення та прийняття акту сек'юритизації громадськістю (цільовою аудиторією) є обов'язковим, адже легітимізує її та заходи, які будуть прийняті задля відновлення стану безпеки. Сек'юритизація є практичним втіленням ключового для дискурс-аналізу поняття: тотожності мовленнєвого акту та дії [1, с. 96].

Дискурс-аналіз концепції сек'юритизації доводить, що кожен мовленнєвий акт є стратегічним наративом у сфері безпеки. Задля суспільного прийняття він має бути побудованим відповідно до контексту суспільного дискурсу, відображати архетипи (прелокуції), які в ньому виникли. У свою чергу акт сек'юритизації, як стратегічний наратив, має бути історією, яка не лише приймається як правда, пояснює за певною своєрідною для цього суспільства й актора логікою події, а й спонукає суспільство (цільову аудиторію) до рефлексії. Водночас як спонукальний акт сек'юритизація має підштовхнути суспільство до дій – визнання проблеми як екзистенційної (ризик) і легітимізації подальших дій мовця, що артикулює. Цей імператив, однак, не повинен нав'язуватися мовцем, а має впливати із самої природи сек'юритизації.

Проте сек'юритизація у дискурсивному вимірі є короткостроковою дією. Один, навіть найбільш вдалий, беззаперечно прийнятий мовленнєвий акт не даватиме довготермінового ефекту. Вейвер є автором поняття антагонічного процесу десек'юритизації, що є поверненням раніше сек'юритизованого питання до рівня порядку денного. Фактично, процеси сек'юритизації і десек'юритизації у розрізі часу є періодичними якісними змінами формації дискурсу. Тому кожен із цих процесів з погляду дискурсу можна ідентифікувати як боротьбу наративів, а відтак мовленнєвих актів за право бути прийнятими суспільством. Усвідомлюючи швидкоплинність дискурсивних формацій, успішна десек'юритизація має бути поступовим процесом періодичних

мовленнєвих актів, які формуватимуть дискурс, а той у свою чергу формуватиме суспільну свідомість.

Натомість стратегічні наративи є тривалішими, вони не мають такого впливу на модифікацію соціального дискурсу (адже використовують уже сформований контекст), але є фундаментом зовнішньої політики держав на сучасному етапі. Стратегічний наратив у певному сенсі перетинається з концепцією «сек'юритизації», проте є ширшим поняттям, що означає переконливу сюжетну лінію, яка прагне вироблення аргументації подій на основі контексту, що сформований у суспільстві. У міжнародних відносинах стратегічні наративи відіграють важливу роль, адже з переходом до несилових форм взаємодії та використання м'якої сили стосунки між акторами нагадують боротьбу реальностей, історій. Дж. Най, один із теоретиків неолібералізму і автор концепції «м'якої» та «розумної» сили, описує сучасні міжнародні відносини як боротьбу «Чия історія переможе» [7] серед плюралізму наративів.

Сучасний стан світової політики та перехід на військові інструменти впливу спричинив значний попит на дискурс як інструмент аналізу та прогнозування зовнішньої політики. Аналіз дискурсу як мовлення окремих акторів (зокрема, лідерів держав, терористичних організацій, релігійних груп і т. д.), так і глибинний аналіз позамовленнєвого простору, тобто контексту, який є соціально-сконструйованим та перебуває у перманентній динаміці, дає змогу визначити мотиви та причини їх діяльності на міжнародній арені.

Джерела та література

1. Austin J. L. *How to do Things with Words* Harward: Cambridge University Press, 1972. 168 p.
2. Buzan B., Wæver, O., de Wilde, J. *Security: A new framework for analysis* London: Lynne Rienner, 1998. 239p.
3. Godinho L. Discourse and international relations: a theoretical and methodological approach. *JANUS.NET, e-journal of International Relations*. 2016. vol. 7, núm. 2. P. 1–13. URL: <https://www.redalyc.org/pdf/4135/413548516001.pdf> (дата звернення: 12.01.2020).
4. Jackson R. H., Sørensen G. *Introduction to International Relations: Theories and Approaches* Oxford: Oxford University Press, 2013. P. 230–235.
5. Keohane R. International Institutions: Two Approaches. *International Studies Quarterly*. 1988. Vol. 32, no. 4. P. 379–396. URL: <https://www.jstor.org/stable/2600589> (дата звернення: 18.01.2020).
6. Lapid Y. The Third Debate: On the Prospects of International Theory in a Post-Positivist Era. *International Studies Quarterly*, 1989. № 33. P. 235–254. URL: <https://www.jstor.org/stable/2600457> (дата звернення: 17.01.2020).
7. Nye J. S. The Information Revolution and Soft Power. *Current History*, 2014. № 113(759). P. 19–22. URL: <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/11738398/NyeInformationRevolution.pdf> (дата звернення: 20.01.2020).

8. Waever O. Securitization and Desecuritization in International Security: Widening Security. *On Security* Los Angeles: Sage Publications, 2007. Vol. 3. P. 66–69. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/b533/06c2174b76280c42b5ea14993d79774a7f94.pdf> (дата звернення: 14.01.2020).
9. Weaver O. The Rise and Fall of the Inter- Paradigm Debate. *International Theory: Positivism and Beyond*. Cambridge University Press, 1996. P. 149–185. URL: <https://www.scribd.com/doc/141010566/1-The-Rise-and-Fall-of-the-Inter-paradigm-Debate-OLE-WAEVER> (дата звернення: 14.01.2020).
10. Winch P. The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy 2nd Edition. London: Routledge, 1990. 160 p.

Конопка Юлія

Національний університет «Острозька академія»

ПОЗИЦІЯ ООН ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ КОСОВА

Анотація. Тези присвячені аналізу позиції ООН щодо врегулювання статусу Косова; проаналізовано основні ініціативи і кроки після завершення операції НАТО та проголошення незалежності Косова.

Ключові слова: ООН, Косово, Сербія, KFOR, UNMIK.

Abstract. The thesis are devoted to the analysis of the UN position on the settlement of the status of Kosovo; the main initiatives and steps after the end of the NATO operation and the declaration of independence of Kosovo are analyzed.

Keywords: UN, Kosovo, Serbia, KFOR, UNMI.

Після завершення військово-повітряної операції НАТО «Союзна сила», яка розпочалася 24 березня 1999 р., було підписано військово-технічну угоду між Міжнародними силами безпеки та урядами Федеративної Республіки Югославія та Республікою Сербія. Основними положеннями угоди були: припинення дій НАТО проти СРЮ; виведення усіх сербських військ із територій Косова та Метохії; було встановлено зону безпеки на адміністративному кордоні з Косово на території Чорногорії та Сербії; зобов'язання сил KFOR щодо роззброєння Армії визволення Косова.

10 червня 1999 р. Рада безпеки ООН ухвалила резолюцію 1244, яка врегулювала питання управління Косова [1]. Резолюція містила основні принципи врегулювання косівської кризи: негайне і підконтрольне припинення насильства і репресій; виведення з Косова військових, поліцейських і воєнізованих сил; безпечне і вільне повернення всіх біженців і переміщених осіб та безперешкодний доступ у Косово організацій, які надають гуманітарну допомогу; політичний процес, спрямований на укладення тимчасової політичної рамкової угоди, що передбачає значну ступінь самоврядування для Косова та ін. [1].